

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.531.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.36-19>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (НА ПРИКЛАДІ ЛЮБЕШІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

FEATURES OF ENSURING THE FINANCIAL CAPACITY OF THE TERRITORIAL COMMUNITY (ON THE EXAMPLE OF THE LUBESHIV TERRITORIAL COMMUNITY OF THE VOLYN REGION)

Проць Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Матвійчук Н.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Prots Nataliia, Matviichuk Nataliia
Lesya Ukrainka Volyn National University

Досліджено, що фінансова спроможність територіальної громади буде досягнута тоді, коли потенційні фінансові можливості органів місцевого самоврядування забезпечать фінансування визначених пріоритетів та досягнення відповідних результатів соціально-економічного розвитку територій. Встановлено, що Любешівська сільська територіальна громада реально не має можливості самостійно і в достатньому обсязі формувати доходи своїх бюджетів. Визначено, що діяльність місцевої влада повинна бути спрямована на: забезпечення ефективного планування, залучення інвестицій та кращі умови створення робочих місць тощо; використання місцевого ресурсного потенціалу для створення конкурентних переваг; забезпечення мотивації та спроможності «ключових учасників» для використання переваг для ефективної співпраці; створення та підтримка інституцій для використання інтелектуального потенціалу.

Ключові слова: податкові надходження, фінансова спроможність, бюджет, територіальна громада, видатки бюджету, податки, органи місцевого самоврядування.

An indicator of the success of the introduction of a new mechanism for the formation and use of local budget funds is the financial capacity of the territorial community, which will be achieved when the potential financial capabilities of local self-government bodies ensure the financing of the identified priorities and the achievement of the corresponding results of the socio-economic development of the territories. If the territorial community is financially insolvent, it receives a basic subsidy and subventions from the state budget. The analysis of budget revenues of the Lyubeshiv settlement territorial community shows that official transfers accounted for 72.4% of the territorial community's budget revenues, tax revenues for 26%, and non-tax revenues for 1.5%. It was found that the Lyubeshiv territorial community really does not have the opportunity to independently and in a sufficient amount form the income of its budgets. Expenditures for state-wide functions occupy a fairly large share in the structure of expenditures, on the other hand, revenues from local taxes and fees do not even cover the costs of the management apparatus. At the expense of their own incomes and funds transferred from the state budget, local self-government bodies are able to spend costs on the social and economic development of the respective territorial communities. In order to improve the process of local budget revenue formation, it is necessary to: review the composition of local budget revenue and expand the powers of local authorities regarding the formation of the revenue part of local budgets, in particular, allow the establishment of new economically justified non-tax payments; to ensure monitoring and financial control over the use of funds from local budgets. It was determined that the activities of local authorities should be aimed at:

ensuring effective planning, investment attraction and better conditions for job creation; use of local resource potential to create competitive advantages; ensuring the motivation and capacity of "key participants" to take advantage of effective cooperation; creation and support of institutions for the use of intellectual potential.

Keywords: tax revenues, financial capacity, budget, territorial community, budget expenditures, taxes, local self-government bodies.

Постановка проблеми. Реформа бюджетної системи та територіальної організації влади відбувалася в рамках реалізації фінансової політики держави та виражає процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх мобілізацію і їх використання між центральними і місцевими органами влади. За результатами реформи упродовж 2015–2021 рр. ліквідовано 490 районів та добровільно створено 1469 територіальних громад (ТГ), до складу яких увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад; удосконалено систему розмежування доходів та видатків місцевих бюджетів за принципом субсидіарності; за рахунок збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів підвищено фінансову спроможність та самостійність місцевого самоврядування; удосконалено систему міжбюджетного регулювання за рахунок горизонтального фінансового вирівнювання та впровадження субвенційного механізму фінансування медичних та освітніх послуг. Об'єднання у територіальні громади дозволило об'єднати не лише населення окремих громад різних населених пунктів, але створити єдиний бюджет громади. Тому для розуміння впливу реальних змін на рівень фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування проведемо аналіз виконання бюджету територіальної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням місцевих бюджетів, фінансової автономії та фінансового вирівнювання займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Т. Бондарук [1], Г. Возняк [2], В. Горин [3], І. Гринчишин [4], В. Кравченко, О. Кириленко [3], М. Карлін [5], Б. Малиняк [3], І. Сторонянська [4] та ін. Проте залишається актуальним питання, пов'язане з розвитком місцевих бюджетів в умовах системних трансформацій в економіці з урахуванням фінансової децентралізації.

Постановка завдання. Метою дослідження є виокремлення проблем формування та використання коштів бюджетів територіальних громад з метою розробки рекомендацій щодо підвищення фінансової спроможності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеві бюджети за своєю сутністю та призначенням є основою для соціально-економічного розвитку ТГ, надання високоякісних та доступних публічних послуг, фінансування інвестиційних проектів; проведення капітальних ремонтів та реконструкцій об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства; проведення природоохоронних та інших заходів, пов'язаних з розширенням

відтворенням. Ефективне використання коштів місцевих бюджетів забезпечує не тільки добробут ТГ, а й в цілому рівень благополуччя в країні.

Формування бюджетів місцевого самоврядування ґрунтується на таких нормативно-правових документах, як: «Європейська хартія про місцеве самоврядування», Конституція України, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний кодекс [6], Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [7]. Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України [6]. Створення нового механізму формування спроможних ТГ за допомогою їхнього об'єднання регулюється Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», прийнятим від 5 лютого 2015 р. № 157-VI, яким визначено принципи, основні умови, порядок, форми державної підтримки добровільного об'єднання ТГ сіл, селищ, міст та введено поняття «об'єднана територіальна громада», що являє собою добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ і міст, адміністративним центром якої визначено місто, є міською ТГ, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською [8].

Основним індикатором успіху запровадження нового механізму формування та використання коштів місцевих бюджетів є фінансова спроможність ТГ. Фінансова спроможність ТГ буде досягнута тоді, коли потенційні фінансові можливості органів місцевого самоврядування забезпечать фінансування визначених пріоритетів та досягнення відповідних результатів соціально-економічного розвитку територій. За умови коли ТГ є фінансово неспроможною, то з державного бюджету отримує базову дотацію та субвенції. Основним завданням органів місцевого самоврядування фінансово неспроможних ТГ є пошук додаткових джерел фінансування соціально-економічного розвитку відповідної території та підвищення рівня економічного потенціалу території. У Волинській області функціонує 54 ТГ [9]. У середньому по області за розрахунками базової та реверсної дотації надходження податку на доходи фізичних осіб на одного жителя складають 2684,1 грн, або 88% від рівня бездотаційності. Найбільш спроможними територіями області за надходженням податку на доходи фізичних осіб на 1 жителя є: Луцька міська громада – 4 653,1 грн; Боратинська сільська – 6 094,9 грн; Підгайцівська сільська та

Володимир-Волинська міська громади відповідно 5555,3 та 4620,1 грн.

Особливим прикладом для аналізу є Любешівська селищна ТГ, що займає 26,47% території Камінь-Каширського району Волинської області, та до складу якої входить смт Любешів і 41 сіл.

Розглянемо особливості формування доходів та видатків бюджету Любешівської селищної ТГ у 2020–2021 рр., а також структуру їх доходів і видатків на основі відкритих даних. ТГ утворена 10 серпня 2017 року шляхом приєднання 15 сільських рад до селищної ради, має площу – 1239,1 км² та 29976 мешканців. Чисельність її населення становить майже 23% від кількості усіх мешканців району. Однак велика кількість населення громади є чинником зменшення податкоспроможності. Так по Любешівській селищній ТГ надходження податку на доходи фізичних осіб на одного жителя складають 1301,7 грн, або 42,7% від рівня бездотаційності.

Любешівська ТГ має сільськогосподарський профіль. Ключовими підприємствами, що здійснюють промислову діяльність на території Любешівської ТГ та забезпечують надходження до бюджету, є ДП «Любешівське лісомисливське господарство», ДП «СЛАП «Любешівагроліс» та ТЗОВ «Сосна».

Дані табл. 1 свідчать, що рівень виконання доходів бюджету Любешівської ТГ у 2020 р. становив 103,26%, у 2021 р. – 101,35%.

Загальний обсяг фінансового ресурсу бюджету селищної ТГ з урахуванням трансфертів та власних доходів у 2021 р. становив 283400,6 тис. грн. Протягом 2020–2021 рр. доходи збільшились на 40 388,36 тис. грн. Найбільшу частку доходів бюджету ТГ склали офіційні трансферти – 72,4% в 2020 р. та 72,16% в 2021 р., відповідно податкові надходження – 25,86% та 26,03%, незначну частку займають неподаткові надходження – 1,51% і 1,65%, доходи від операцій з капіталом – 0,23% і 0,16%. Податкові надходження збільшились на 0,17% або 10 939,05 тис. грн.

У структурі податкових надходжень податок та збір на доходи фізичних осіб у 2020 р. становив 58,81%, у 2021 р. – 59,56%; податок на прибуток підприємств – 0,10%; місцеві податки – 25,47-29,81% відповідно. Внутрішні податки на товари та послуги у 2020 р. становили 4,35%, у 2021 р. – 5,08%; рентна плата та плата за спеціальне використання лісових ресурсів 5,14% і 5,43% відповідно.

Обсяг неподаткових надходжень збільшився на 0,14% або 991,59 тис. грн. У структурі неподаткових надходжень доходи від власності та підприємницької діяльності у 2020 р. займали – 17,56%, у 2021 р. 24,31%; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності – 25,7%; власні надходження бюджетних установ – 53,06% та 43,0% відповідно.

Доходи від операцій з капіталом зменшились на 0,7% або 83,68 тис. грн. Кошти від продажу землі і нематеріальних активів займають 100%.

Домінуючим у структурі доходів загального фонду бюджету селищної ТГ на 2022–2024 рр. залишаються надходження податку на доходи фізичних осіб, що складає 63,3%, 63,2%, 64,3% відповідно, плати за землю, (13,8%, 14,3%, 14,3%), єдиного податку (11,2%, 11,1%, 11,2%) від загального обсягу доходів, в структурі спеціального фонду – власні надходження бюджетних установ становлять 98,9%, 99,0% та 99,0% відповідно.

Таким чином Любешівська ТГ реально не має можливості самостійно і в достатньому обсязі формувати доходи своїх бюджетів. Рівень фінансової залежності місцевої влади високий, причиною цього є залежність доходів місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, переважання делегованих повноважень над власними, незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів.

З метою вдосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів необхідно провести ряд заходів [1]:

– переглянути склад доходів місцевих бюджетів. Оскільки ПДФО є основним джерелом

Таблиця 1

Структура доходів бюджету Любешівської селищної ТГ за 2020–2021 рр., тис. грн

Статті доходів*	Затверджено		Виконано		Рівень виконання (%)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Податкові надходження	55162,32	69996,46	62838,23	73777,28	113,91	105,4
Частка, %	-	-	25,86	26,03	-	-
Неподаткові надходження	3810,22	4480,67	3678,1	4669,69	96,53	104,21
Частка, %	-	-	1,51	1,65	-	-
Доходи від операцій з капіталом	166,48	316,8	547,75	464,07	329,02	146,48
Частка, %	-	-	0,23	0,16	-	-
Цільові фонди	0,0	0,0	6,2	0,0	-	-
Офіційні трансферти	176197,44	204882,83	175941,97	204489,56	99,85	99,83
Частка, %	-	-	72,4	72,16	-	-
Всього доходів	235336,46	279616,75	243012,24	283400,6	103,26	101,35

Джерело: [10]

доходів місцевих бюджетів, то доцільним є повне його зарахування до місцевих бюджетів. Зменшення частки відрахувань від податку на прибуток підприємств та акцизного податку до державного бюджету також дасть можливість збільшити власні надходження органів місцевого самоврядування і зменшити їх залежність від державного бюджету;

– розширити повноваження місцевих органів влади щодо формування дохідної частини місцевих бюджетів, зокрема дозволити встановлювати нові економічно обґрунтовані неподаткові платежі;

– забезпечити моніторинг та фінансовий контроль за використанням коштів місцевих бюджетів.

За рахунок власних доходів та переданих з держбюджету коштів органи місцевого самоврядування мають змогу здійснювати видатки на соціальний та економічний розвиток відповідних ТГ, зокрема: дитсадки та школи, лікарні та амбулаторії, соціальні допомоги та субсидії населенню, пільговий проїзд окремих категорій громадян, пожежну охорону та муніципальні формування з охорони громадського порядку, розвиток ЖКГ та будівництво доріг і т. п.

За рахунок міжбюджетних трансфертів (базової дотації, освітньої субвенції та інших) з бюджету селищної ТГ здійснюється понад 70% усіх витрат.

Проведений аналіз видатків бюджету Любешівської селищної ТГ за функціональною ознакою (табл. 2) свідчить, що протягом 2020–2021 рр. найбільшу частку займають видатки на освіту, загальнодержавні функції, економічну діяльність. Так, протягом 2020–2021 рр. найбільшу частку займали видатки на освіту – 72,83% та 76,24%; загальнодержавні функції – 10,74% та 7,75%, соціальний захист та соціальне забезпечення – 4,10-4,09%, економічну діяльність – 3,34–4,73. Найменшу частку займають видатки на охорону навколишнього середовища – 0,09% у 2020 р. і 0,14% – у 2021 р., на громадський порядок, безпеку та судову владу – 1,26% – у 2020 р. і 1,17% – у 2021 р.

В подальшому, за умови збільшення обсягів видатків на економічну діяльність та за рахунок збільшення капітальних видатків можливо створити підґрунтя для економічного розвитку громади.

Варто зазначити, що видатки на загальнодержавні функції займають в структурі видатків досить велику частку, натомість доходи від місцевих податків та зборів навіть не покривають витрат на апарат управління. Така ситуація свідчить про низький розвиток громади, тому для перспективи необхідно збільшити частку неподаткових надходжень, але без збільшення «тягаря» на пересічного громадянина; залучити

Таблиця 2

Аналіз структури видатків бюджету Любешівської селищної ТГ за функціональною ознакою за 2020–2021 рр., тис. грн

Найменування	Затверджено		Виконано		Рівень виконання, %	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Загальнодержавні функції	25624,63	23318,37	24732,32	22791,49	96,51	97,56
Частка, %	-	-	10,74	7,75	-	-
Громадський порядок, безпека та судова влада	2933,1	3449,25	2911,16	3444,52	99,22	99,86
Частка, %	-	-	1,26	1,17	-	-
Економічна діяльність	9936,59	14993,88	7693,15	13925,13	77,42	92,87
Частка, %	-	-	3,34	4,73	-	-
Охорона навколишнього природного середовища	213,75	499,54	212,73	421,2	99,52	84,31
Частка, %	-	-	0,09	0,14	-	-
Житлово-комунальне господарство	3600,21	3513,69	3587,97	3254,32	99,66	92,61
Частка, %	-	-	1,56	1,11	-	-
Охорона здоров'я	6423,88	5639,82	6392,15	4872,51	99,5	86,39
Частка, %	-	-	2,78	1,66	-	-
Духовний та фізичний розвиток	7849,29	9219,95	7576,94	9119,68	96,53	98,91
Частка, %	-	-	3,29	3,1	-	-
Освіта	178289,78	228673,37	167677,89	224229,71	94,04	98,05
Частка, %	-	-	72,83	76,24	-	-
Соціальний захист та соціальне забезпечення	9395,01	12125,45	9433,47	12041,44	100,4	99,3
Частка, %	-	-	4,10	4,09	-	-
Усього, тис. грн	244267,14	301433,32	230217,77	294099,97	94,24	97,56

Джерело: [10]

інвестиції на побудову нових робочих місць, адже в громади є потенціал для здійснення підприємницької діяльності, що, в свою чергу, дасть змогу збільшити доходи від ПДФО.

За досліджуваний період по всіх показниках спостерігається недовиконання плану видатків бюджету Любешівської селищної ТГ, крім видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2020 р. Загалом у 2020 р. план був виконаний на 94,24%, в 2020 р. – на 97,56%.

Аналіз видатків бюджету Любешівської селищної ТГ за економічною класифікацією за 2020–2021 рр. показав, що поточні видатки у 2021 р. порівняно з 2020 р. зросли на 54 521,49 тис. грн. та становлять в структурі видатків у 2020 р – 94,22%, 2021 р. – 92,29%. План виконання поточних видатків у 2020 р. склав 95,12%, у 2021 р. – 97,96% [4].

Капітальні видатки в структурі видатків 2020 р. становили 5,78%, 2021 р. – 7,71%. План виконання капітальних видатків у 2020 р. склав 92,83%, у 2021 р. – 93,21%. Придбання основного капіталу в структурі видатків 2020 р. становило 4,65%, 2021 р. – 6,76%.

Підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування вимагає розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення та фінансового регулювання, основними інструментами якого є ставки місцевих податків та зборів, нормативи бюджетної забезпеченості та ін. [12].

Висновки. Бюджет ТГ відіграє важливу роль в соціально-економічному розвитку територій. Для того, щоб місцеві органи влади виконували покладені на них функції, потрібно провести низку

удосконалень у системі державного управління місцевими бюджетами, яка б посилила роль автономії місцевих бюджетів та сприяла стабільному зростанню економіки України та її регіонів.

Проведений аналіз виконання бюджету громади свідчить про залежність громади від міжбюджетних трансфертів, низькі податкові та неподаткові надходження. Тому для збільшення податкового потенціалу та підвищення рівня соціально-економічного розвитку територіальної громади діяльність місцевої влади повинна бути спрямована на [11]:

- забезпечення ефективного планування, залучення інвестицій та кращі умови для створення робочих місць тощо;

- використання місцевого ресурсного потенціалу для створення конкурентних переваг;

- забезпечення мотивації та спроможності «ключових учасників» для використання переваг для ефективної співпраці;

- створення та підтримка інституцій для використання інтелектуального потенціалу.

Місцевий економічний розвиток пов'язаний з програмами та проектами, здійснення яких дозволить громаді поліпшити економіку свого регіону. Конкуруючи з іншими громадами в створенні найсприятливішого середовища для бізнесу, територіальні громади можуть забезпечити значний розвиток існуючого бізнесу, стимулювати створення нових підприємств і залучати інвестиції. Що, в свою чергу, сприятиме створенню нових робочих місць та збільшенню податкових надходжень, а, отже, підвищить конкурентоздатність громади та якість життя своїх громадян.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондарук Т. Г., Вінницька О. А. Оцінка стану децентралізації місцевих бюджетів України. *Економіка України*. 2018. № 7. С. 59–75.
2. Возняк Г. В., Жеребило І. В. Формування фінансово спроможних територіальних громад: ризики децентралізації. *Фінанси України*. 2020. № 1. С. 73–82. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4680.
3. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. *Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика*. Тернопіль : Економічна думка, 2019. 280 с.
4. Гринчишин І. М. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку : монографія / наук. ред.: В. С. Кравців, І. З. Сторонянська. Львів, 2020. 531 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf> (дата звернення: 30.10.2022).
5. Карлін М. І. Проблеми та перспективи фіскальної децентралізації в Україні в контексті світового досвіду. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. Вип. 3. С. 121–127. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-03-121-127> (дата звернення: 30.10.2022).
6. Бюджетний кодекс України в ред. 20.09.2015 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>. (дата звернення: 30.10.2022).
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України в ред. від 14 травня 2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
9. Фінансова децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 30.10.2022).
10. Структура місцевих бюджетів. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/03526000000/local-incomes> (дата звернення: 30.10.2022).
11. Васильченко Г., Парасюк І. *Планування розвитку територіальних громад : навч. посібник для посадових осіб місцевого самоврядування*. Асоціація міст України. Київ, 2015. 256 с.

12. Проць В. І. Система фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 31. С. 126–130. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018/24.pdf. (дата звернення: 30.10.2022).

REFERENCES:

1. Bondaruk T. H., Vinnytska O. A. (2018) Otsinka stanu detsentralizatsii mistsevykh biudzhativ Ukrainy [Assessment of the state of decentralization of local budgets of Ukraine]. *Ukraine's economy*, no. 7, pp. 59–75.
2. Vozniak H. V., Zherybylo I. V. (2020) Formuvannya finansovo spromozhnykh terytorialnykh hromad: ryzyky detsentralizatsii [Formation of financially capable territorial communities: risks of decentralization]. *Finances of Ukraine*, no. 1, pp. 73–82. Available at: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4680 (accessed 30 October 2022).
3. Kyrylenko O., Malyniak B., Pysmennyi V., Horyn V. ta in. (2019) Upravlinnia finansamy terytorialnykh hromad: teoriia i praktyka [Financial management of territorial communities: theory and practice]. Ternopil: Economic Opinion, 280 p.
4. Hrynychshyn I. M. (2020) Terytorialni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku [Territorial communities in conditions of decentralization: risks and mechanisms of development]: monohrafiia / nauk. red.: V. S. Kravtsiv, I. Z. Storonianska. Lviv, 531 p. Available at: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf> (accessed 30 October 2022).
5. Karlin M. I. (2019) Problemy ta perspektyvy fiskalnoi detsentralizatsii v Ukraini v konteksti svitovoho dosvidu [Problems and prospects of fiscal decentralization in Ukraine in the context of world experience]. *Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*, vol. 3, pp. 121–127. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-03-121-127> (accessed 30 October 2022).
6. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (accessed 30 October 2022).
7. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannya mistsevoho samovriaduvannya ta terytorialnoi orhanizatsii vlydy v Ukraini [On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine]: *Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine*. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8> (accessed 30 October 2022).
8. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad [On the voluntary association of territorial communities]: *the Law of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (accessed 30 October 2022).
9. Finansova detsentralizatsiia v Ukraini [Financial decentralization in Ukraine]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/about> (accessed 30 October 2022).
10. Struktura mistsevykh biudzhativ [Structure of local budgets]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/03526000000/local-incomes> (accessed 30 October 2022).
11. Vasylichenko H., Parasiuk I. (2015) Planuvannya rozvytku terytorialnykh hromad [Planning the development of territorial communities]: *teaching. a manual for local self-government officials*. Association of Cities of Ukraine. Kyiv, 256 p.
12. Prots V. I. (2018) Systema finansovoho zabezpechennia orhaniv mistsevoho samovriaduvannya v umovakh detsentralizatsii [The system of financial support of local self-government bodies in conditions of decentralization]. *Black Sea Economic Studies*, no. 31, pp. 126–130. Available at: http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018/24.pdf (accessed 30 October 2022).